

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-47>

УДК 911.3:338(477.81)

ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

FORMATION OF TOURIST ATTRACTIVENESS OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE

Гуцал Людмила Антонівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1107-7794>

Шоробура Інна Михайлівна

доктор педагогічних наук, професор,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3728-7968>

Hutsal Liudmyla, Shorobura Inna

Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy

Метою статті є висвітлення особливостей формування туристичної привабливості територіальних громад з позиції практичного підходу. Встановлено, що формування туристичної привабливості територіальних громад повинно бути націлене на розвиток територій цих громад і перетворення їх в туристичні центри, тобто на території, які приваблюють туристів своїми специфікою туристичних ресурсів, зручністю транспортно-географічного розташування, інформативністю, доступністю для туристів. Виокремлено основні проблеми розвитку туристичної привабливості територіальних громад. З'ясовано, що формування туристичної привабливості територіальних громад має базуватися на таких нормативно-правових документах як Конституція України, Закон України «Про туризм», Закон України «Про курорти». Виділено завдання формування туристичної привабливості територіальних громад в Україні. Виділено заходи, які потрібно досягти у формуванні туристичної привабливості територіальних громад у відповідності до викликів війни у повоєнному відновленні туристичної індустрії України. Визначено основні напрямки формування туристичної привабливості територіальних громад.

Ключові слова: туризм, територіальна громада, туристична привабливість, туристична індустрія, туристичні послуги, регіон.

The purpose of the article is to highlight the peculiarities of the formation of the tourist attractiveness of territorial communities from the standpoint of a practical approach. It was established that the formation of the tourist attractiveness of territorial communities should be aimed at the development of the territories of these communities and their transformation into tourist centers, i.e., at territories that attract tourists with their specific tourist resources, convenient transport and geographical location, informativeness, and accessibility for tourists. The main problems of the development of tourist attractiveness of territorial communities are highlighted. It was found that the formation of the tourist attractiveness of territorial communities should be based on such regulatory and legal documents as the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On Tourism", the Law of Ukraine "On Resorts". The task of forming the tourist attractiveness of territorial communities in Ukraine is highlighted. It has been established that the development of a strategy of tourist attractiveness of territorial communities will contribute to the development of tourism in territorial communities and, accordingly, the development of the regions' tourism potential. The measures that need to be achieved in the formation of the tourist attractiveness of territorial communities in accordance with the challenges of the war in the post-war recovery of the tourist industry of Ukraine are highlighted. The main directions of formation of tourist attractiveness of territorial communities have been determined. It was determined that the formation of the tourist attractiveness of territorial communities provides additional opportunities for sustainable economic development and opens up new directions and areas of application of entrepreneurial activity of local residents. The state should promote the development of tourism in territorial communities by various means, such as tax benefits and deductions for business activities. The formation of the tourist attractiveness of territorial communities involves the involvement of the local population in the tourism process, the revitalization of business activities, the filling of the budget with tax revenues, the preservation and popularization of the historical and cultural potential of the territories. Tourism also needs to be developed on the basis of sustainable development, that is, it is necessary to promote the preservation and protection of natural resources without harming the environment.

Keywords: tourism, territorial community, tourist attraction, tourist industry, tourist services, region.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економічних відносин процеси глобалізації охопили всі сфери економіки України, в тому числі й ринок туристичних послуг. Як наслідок, сьогодні спостерігається підвищення рівня інтеграції туристичної привабливості окремих територіальних громад, з одного боку, та загострення конкуренції між ними за розподіл туристичних потоків, особливо в умовах децентралізації та збереження податкових надходжень від туризму на місцевих територіях, з іншого. У сучасних умовах через ряд очевидних причин, викликаних воєнним станом в Україні, відбувається різке зниження попиту на туристичні послуги до критичного рівня.

Варто зауважити, що особливе значення в територіальних громадах має їх туристична привабливість, яка становить собою сукупність стійких уявлень і вражень туристів про умови, властивості, ознаки, характеристики, можливості та обмеження, які дають змогу використовувати цю територію в туристичних цілях і формують ставлення туристів до відвідуваних об'єктів. Саме туристичний ринок територіальних громад є основою, на якій формується первинний туристичний потік, закладається основа для розвитку ринку територіальних громад, формуються стійкі зв'язки між туристичними підприємствами та підприємствами розміщення, харчування та транспорту. Розвиток туристичних ринків територіальних громад відтворює зв'язки, на яких формуються внутрішні регіональні та національні ринки. Тому ринок туристичних послуг територіальних громад є основою туристичного ринку вищого рівня, що зі свого боку зумовлює актуальність тематики цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Окремі питання формування туристичної привабливості територіальних громад в Україні лежать в основі досліджень багатьох науковців, зокрема Н. Паньків наводить соціально-економічний підхід до розроблення стратегії сталого розвитку туризму територіальних громад та зауважує, що механізми застосування соціально-економічного підходу до розробки стратегій сталого розвитку туризму в територіальних громадах та контролю за їх реалізацією на рівні місцевих органів влади сприятимуть розвитку туризму в територіальних громадах та дозволять регіонам реалізувати свій туристичний потенціал на основі концепція сталого розвитку [1]; І. Буднікевич, І. Гавриш та І. Крупенна висвітлюють інструменти

підвищення привабливості туристично-рекреаційного комплексу регіону та зауважують, що при розробці стратегічної регіональної програми розвитку туризму та виборі інструментів для її реалізації важливо використовувати маркетинговий підхід, який чітко диференціює територіальну громаду (відносно інших територіальних громад) з метою визначення та/або створення унікальних характеристик, атрибутів та умов. Відповідно до маркетингового підходу, туристично-рекреаційна привабливість територіальних громад визначається стійкими уявленнями та враженнями туристів або рекреантів про умови, властивості, уподобання, характеристики, можливості та обмеження, які дозволяють використовувати територію для туристичних, оздоровчих та пізнавальних цілей та формують ставлення цільової аудиторії до тієї чи іншої територіальної громади [2]; О. Альбещенко висвітлює тенденції розвитку об'єднаних територіальних громад як важливої туристичної детинації та зауважує, що у процесі розвитку туристичних дестинацій на основі об'єднаних територіальних громад слід враховувати, що туристичні дестинації є географічними просторами, призначеними для туристичного відвідування конкретними туристичними відвідувачами [3]; Г. Олексюк та О. Подольський, висвітлюючи проблеми та перспективи туристичної індустрії України в умовах сучасних викликів, зазначають, що у сфері туризму в регіонах та територіальних громадах недостатньо використовуються маркетингові комплексні інструменти. Територіальним громадам слід більше уваги приділяти туристичній галузі, ресурс якої не потребує масштабних інвестицій; віднайти його можна в більшості населених пунктів, формувати на етапі розроблення концепцій інтегрованого розвитку, стратегічного та просторового планування розвитку громад. Дієвим інструментом розвитку туристичної галузі є створення комплексних туристичних кластерів на основі регіонального та територіального підходів, використовуючи функціональні інтегровані взаємозв'язки влади, бізнесу, населення, міжнародних туристичних структур тощо [4]; О. Карий та Н. Глинський, розглядаючи особливості об'єднання зусиль територіальних громад з використанням їх туристично-рекреаційного потенціалу, зауважують, що на сучасному етапі історичного розвитку успішне формування туристичних кластерів за рахунок ініціатив на базовому рівні місцевого самоврядування сприяє значному прискоренню розвитку туризму на

регіональному рівні. Зацікавленість новоутворених об'єднаних територіальних громад у збільшенні своєї доходної бази стимулює формування нових туристичних продуктів із потенціалом отримання доходів у середньота довгостроковій перспективі [5].

Враховуючи інформацію у дослідженнях науковців, доцільно зауважити, що не до кінця вирішене питання висвітлення особливостей формування туристичної привабливості територіальних громад з позиції практичного підходу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення особливостей формування туристичної привабливості територіальних громад з позиції практичного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із пріоритетних напрямків розвитку багатьох територіальних громад України є туристична галузь. На окремих територіальних громадах розташовані старовинні палаци, національні парки та заповідники тощо. Здебільшого такі об'єкти дуже привабливі для туристів. Вони підконтрольні спеціальним державним органам і підрозділам. Розвиток туристичного потенціалу навколо цих об'єктів знаходиться на низькому рівні, оскільки інколи відсутній зв'язок між територіальними громадами та пов'язаними структурами. У більшості випадків доступ до цих об'єктів обмежений або взагалі відсутній.

Формування туристичної привабливості територіальних громад повинно бути націлене на розвиток територій цих громад і перетворення їх в туристичні центри, тобто на території, які приваблюють туристів своїми специфікою туристичних ресурсів, зручністю транспортно-географічного розташування, інформативністю, доступністю для туристів. Для досягнення високого рівня туристичної привабливості та максимального соціально-економічного ефекту центри туризму повинні мати матеріально-технологічну базу сучасного та розвиненого туризму та інфраструктуру туризму. Адже якими б багатими та унікальними не були природні ресурси та історико-культурна спадщина цих територіальних громад, за відсутності матеріально-технічної інфраструктури для туризму, яка б відповідала міжнародним стандартам, туристична індустрія не отримуватиме високі прибутки на цих територіях.

З огляду на такий аспект, доцільно виокремити основні проблеми розвитку туристичної привабливості територіальних громад,

зокрема це [6]: незадовільний або скоріше взагалі відсутній рівень координаційної роботи з туризму у громаді; недостатній рівень реклами та популяризації територіальних громад; низька специфіка послуг індустрії громадського туризму (громадське харчування, відпочинок, проживання, розваги, транспорт та інше); незадовільний рівень туристичної інфраструктури в громаді (вказівники на пам'ятки, зупинки для туристів, під'їзди та інші складові); незадовільний зовнішній, естетичний вигляд історичних об'єктів; короткочасне перебування (транзит) туристів у громадській сфері; незадовільний рівень участі громади у виставкових заходах та презентаціях (регіональних та всеукраїнських); відсутність якісної фото- та відеопродукції для громади; відсутність бачення перспектив та напрямків розвитку туризму в громаді; відсутність узгодженості дій між організаторами та графіки заходів тощо.

Акцентуючи увагу на зазначеному вище, слід зауважити, що формування туристичної привабливості територіальних громад має базуватися на таких нормативно-правових документах як Конституція України, Закон України «Про туризм», Закон України «Про курорти». Цими документами передбачено вдосконалення реалізації національної політики у сфері туризму, збереження та подальший розвиток культурного та туристичного потенціалу територіальних громад задля забезпечення історико-культурних цінностей, масштабного рекреаційного та культурного обслуговування населення.

У процесі децентралізації, коли територіальні громади формуються в регіонах, найважливішим питанням є їх подальший розвиток. Ефективним рішенням є використання туристичних об'єктів, історико-культурного потенціалу та природних ресурсів, наявних на території громади, для створення та реалізації туристичних переваг. Об'єднавши все це в стратегію та спільне бачення майбутнього розвитку територіальних громад, можна вивести депресивні територіальні громади на новий конкурентний рівень.

Опираючись на інформацію, представлену у [7], доцільно відзначити, що для формування туристичної привабливості територіальних громад в Україні потрібні: розроблення поетапного плану реформування та трансформації об'єктів інфраструктури територіальних громад; участь у міжнародних грантових програмах, спрямованих на реконструкцію конкретних соціально значущих туристичних

напрямків та їх інфраструктури; будівництво та реконструкція зручних зупинок для туристів (особливо для осіб з інвалідністю), облаштування зон відпочинку, санаторно-курортного лікування, культурної спадщини та розширення мережі агрокомплексів, реорганізація систем обслуговування, дозвілля та розваг, наближення їх функціональних можливостей до європейських стандартів роботи в туризмі; модернізація закладів громадського харчування; реконструкція об'єктів транспортної інфраструктури обслуговування відповідно до європейських стандартів; розроблення нових туристичних маршрутів та покращення існуючих.

З огляду на те, розроблення стратегії туристичної привабливості територіальних громад сприятиме розвитку туризму в територіальних громадах та відповідно розвитку регіонами свого туристичного потенціалу.

У відповідності до викликів війни у повоєнному відновленні туристичної індустрії України, зокрема у формуванні туристичної привабливості територіальних громад доцільні [8]: створення механізму фінансування галузі через туристичні фонди, використовуючи інструменти залучення інвестицій; вивчення рівнів регіонального розвитку та туристичного потенціалу шляхом подальшої розробки планів розвитку та розрахунку кошторисів з урахуванням міжнародного досвіду та євроінтеграції; формування конкурентоспроможних туристичних продуктів через тісну співпрацю держави, органів місцевого самоврядування та компаній; створення стратегії безпеки для відновлення туристичних подорожей; створення ефективної системи управління індустрією туризму на державному та місцевому рівнях із системою співфінансування держави та бізнесу; створення місцевих програм розвитку туризму, підкріплених місцевими цільовими фондами розвитку туризму.

Водночас підвищити туристичну привабливість територіальних громад можна за рахунок: активної реклами; активізації туристичної діяльності, особливо у випадку проведення фестивалів, створення нових туристичних маршрутів; збереження та відновлення пам'яток культури та природи; державної підтримки розвитку туризму шляхом пільгового оподаткування, кредитування нерухомості, місцевих підприємців туристичного рівня тощо; формування кластерів за участю власників нерухомості, місцевих майстрів,

підприємців, громадськості та органів місцевого самоврядування; розвитку різноманітних форм активного туризму; покращення туристичної інфраструктури, підвищення професійного рівня працівників сфери туризму та рекреації; підвищення якості туристичних послуг.

Для успішного формування туристичної привабливості територіальних громад та забезпечення залучення додаткових фінансових ресурсів до місцевого бюджету необхідно забезпечити: комплексний розвиток туристичної сфери; координацію та взаємодію з органами влади, установами та організаціями; залучення вітчизняних та іноземних інвестицій у туристичну сферу; сприяти ефективним туристичним обмінам і збільшувати туристичний потік; створення туристично-інформаційного центру; створення інтернет-сайту для популяризації туристичної та інвестиційної привабливості територіальних громад; удосконалення форми проведення екскурсій, збільшення кількості екскурсантів; покращення умов відпочинку та оздоровлення населення.

Тому основними напрямками формування туристичної привабливості територіальних громад мають стати зелений туризм, пізнавальний туризм, екотуризм, молодіжний туризм, краєзнавчий туризм, діловий туризм, спортивний туризм, туризм вихідного дня тощо.

Висновки. Таким чином, результати проведених досліджень засвідчують, що формування туристичної привабливості територіальних громад надає додаткові можливості для сталого економічного розвитку та відкриває нові напрямки та сфери застосування підприємницької діяльності місцевих жителів. Держава повинна сприяти розвитку туризму територіальних громад різними засобами, такими як податкові пільги та відрахування для підприємницької діяльності. Формування туристичної привабливості територіальних громад передбачає залучення місцевого населення до туристичного процесу, поживлення підприємницької діяльності, наповнення бюджету податковими надходженнями, збереження та популяризація історико-культурного потенціалу територій. Туризм також необхідно розвивати на основі сталого розвитку, тобто потрібно сприяти збереженню та захисту природних ресурсів без шкоди для навколишнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Паньків Н. Є. Соціально-екологічний підхід до розроблення стратегії сталого розвитку туризму територіальних громад. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 30(3). С. 71–76.
2. Буднікевич І. М., Гавриш І. І., Крупенна І. А. Інструменти підвищення привабливості туристично-рекреаційного комплексу регіону. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_2_18.
3. Альбещенко О. С. Тенденції розвитку об'єднаних територіальних громад – як туристичної дестинації. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2021. № 29. С. 6–10.
4. Олексюк Г. В., Полольський О. С. Проблеми та перспективи туристичної індустрії України в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2022. № 3. С. 95–105.
5. Карий О. І., Глинський Н. Ю. Об'єднання зусиль територіальних громад з метою використання їх туристично-рекреаційного потенціалу. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7886>
6. Роздаткові матеріали на тренінг «Формування туристичної привабливості громади». URL: <http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2019/09/Koval-tourism-OTG.pdf>.
7. Мельник А. В., Мельник Н. В., Качаровський Р. Є., Селезньова О. В. Детермінанти формування туристичної привабливості об'єднаних територіальних громад. *Агросвіт*. 2023. № 2. С. 35–41.
8. Оприлюднено для коментування проекти розділів плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/opryliudneno-dlia-komentuvannia-rozdily-planu-vidnovlennia-ukrainy>.

REFERENCES:

1. Panjkiv, N. Je. (2020). Socialjno-ekologichnyj pidkhdid do rozroblennja strateghiji stalogho rozvytku turyzmu terytorialnykh ghromad [Social-ecological approach to the development of a strategy for the sustainable development of tourism in territorial communities]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy – Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*, 30(3), 71–76 [in Ukrainian].
2. Budnikevych, I. M., Ghavrysh, I. I., Krupenna, I. A. (2018). Instrumenty pidvyshhennja pryvablyvosti turystychno-rekreacijnogho kompleksu reghionu [Tools for increasing the attractiveness of the tourist and recreational complex of the region]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_2_18 [in Ukrainian].
3. Aljbeshhenko, O. S. (2021). Tendenciji rozvytku ob'jednanykh terytorialnykh ghromad – jak turystychnoji detynaciji [Development trends of united territorial communities – as a tourist destination]. *Elektronne naukowe fakrove vydannja z ekonomichnykh nauk «Modern Economics» – "Modern Economics" electronic scientific publication on economic sciences*, 29, 6–10 [in Ukrainian].
4. Oleksjuk, Gh. V., Pololjskij, O. S. (2022). Problemy ta perspektyvy turystychnoji indusriji Ukrainy v umovakh suchasnykh vyklykiv [Problems and prospects of the tourism industry of Ukraine in the conditions of modern challenges]. *Reghionaljna ekonomika – Regional economy*, 3, 95–105 [in Ukrainian].
5. Karyj, O. I., Ghlynskij, N. Ju. (2020). Ob'jednannja zusyly terytorialnykh ghromad z metoju vykorystannja jikh turystychno-rekreacijnogho potencialu [Uniting the efforts of territorial communities in order to use their tourist and recreational potential]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7886> [in Ukrainian].
6. Rozdatkovi materialy na treningh «Formuvannja turystychnoji pryvablyvosti ghromady» [Handouts for the training "Formation of the tourist attractiveness of the community"]. Available at: <http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2019/09/Koval-tourism-OTG.pdf> [in Ukrainian].
7. Meljnyk, A. V., Meljnyk, N. V., Kacharovskij, R. Je., Seleznjova, O. V. (2023). Determinanty formuvannja turystychnoji pryvablyvosti ob'jednanykh terytorialnykh ghromad [Determinants of formation of tourist attractiveness of united territorial communities]. *Aghrosvit – Agroworld*, 2, 35–41 [in Ukrainian].
8. Opryljudneno dlja komentuvannja proekty rozdiliv planu zakhodiv z pisljavojennogho vidnovlennja ta rozvytku Ukrainy [The draft sections of the plan of measures for the post-war reconstruction and development of Ukraine have been published for comment]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/opryliudneno-dlia-komentuvannia-rozdily-planu-vidnovlennia-ukrainy> [in Ukrainian].